BLAISE CENDRARS
1887.—1961.

Životna i pjesnička avantura Blaisa Cendrarsa pretapaju se, prepliću i pretvaraju jedna u drugu. Švicarac rođenjem, a Francuz »d'âme et de corps«, dušom i tijelom. U ratu (1914) izgubio je desnu ruku. Svjetski putnik koji se uvijek vraća Parizu pjesnikā i slikarā. Picasso i Cendrars, obojica su iz *(Hitrog kunića) Lapin agil* i iz *Bateau-lavoir* krenuli na svemirski san, »pour un rêve interplanétaire«, kako se izrazio Paul Morand. Veliki putnik bio je i neutaživi sanjar.

Pjesnik *Les Paques à New York* (1912), *La Prose du Transsibérien et de la Petite Jehanne de France* (1913), *Le Panama ou les aventures de mes sept oncles* (1918), pisac romana *L'Or* (1925), *Moravagine* (1926) ili autobiografija *L Homme foudroyé* (1945), *Bourlinguer* (1948) — prolazi sva iskušenja tjeskobe dvadesetog stoljeća. Nazvan je modernim Homerom, drugim Baudelaireom i pjesnikom koji je poslije Rimbauda otkrio novu dimenziju i ritam poezije. Avanturu je ostvario kao pjesnički čin kroz samostalni postupak. Slike gradi na svoja dva otkrića, na perspektivi u kretanju i na njihovoj simultanosti.

Značenje i utjecaj Cendrarsa u hrvatskoj i jugoslavenskoj poeziji nije istražen. Znaju ga Ujević, Rastko Petrović, Drainac i nadrealisti. I studenti književnosti, neki. Roman *Moravagine* preveo je pred koju godinu Zlatko Crnković. Poezija se javlja u fragmentarnim prijevodima. Esej Hanife Kapidžić-Osmanagić, *Blaise Cendrars ili putnik kroz prostore pisanja (Suočenja, 3;* Svjetlost; Sarajevo, 1986) — prvi je cjeloviti portret ovog pjesnika. Konačno, i Cendrars je opisao Sarajevo.

Prošle godine Francuska je proslavila stogodišnjicu rođenja ovog stvaraoca riječi kojeg vrijeme potvrđuje i čini još značajnijim u suvremenosti. Zajedno s Apollinaireom, Reverdyem, Larbaudom pjesnik *Uskrsa u New Yorku* i glasovite *Proze Transsibirca i Male Jehanne de France,* otvara nove rudnike poezije.

Studije o Cendrarsu, pretežno na francuskom i engleskom, javljaju se i na drugim jezicima evropskih književnosti. *Sabrana djela Blaise Cendrarsa* objavljena su u osam tomova (Denoël, Paris, 1960—1965). Vidi: Jean-Pierre Goldenstein, *Dix-neuf Poèmes élastiques de Blaise Cendrars.* (Meridiens Klincksieck; Paris, 1986).

Teško je izdvojiti jedno od mnogo djela. Ali *Proza Transsibirca i Male Jehanne de France* nosi vlastitu svemirsku konačnost i znak cjeline. Ta se poema sama izdvaja. Za mene je to najznačajnije Cendrarsovo djelo. Transsibirska željeznica u kretanju postaje filmska kamera, »point de vue mobile«, koja u svoj zadihani ritam uvlači simultano mnoštvo slika, sjećanja i osjećanja. Netko je upozorio na blizinu kasnijeg Honeggerova *Pacific 231.*

Halucinantno putovanje u Mandžuriju transsibirskom željeznicom u društvu male zalutale prostitutke sa Montmartrea, nije moguće opisivati. Rat, kolera, sibirska zima, požar na Bajkalu, vojska u rasulu, zaglušujući štropot, hrpe kadavera, pijanstvo, ludilo, delirij, vrtnja, oaze sjećanja, brzina... Sve je u pjesmi. Iz prijevoda se to može samo naslutiti. Sve je u toj »gromadi pjesničkoj koja se iskri«, pravo je rekao Henry Miller. Čudesna poema.

Još ovo. Poemu *Proza Transsibirca i Male Jehanne de France* opremila je simultanim bojama (culeurs simultanées) slikarica Sonia Delaunay.

To jedinstveno izdanje, zapravo umjetničko djelo, nazvano je *prvom simultanom knjigom (Premier Livre simultané).* Tiskana je kao depliant, preklopni prospekt (10 x 36 x 2 m) u 150 numeriranih i potpisanih primjeraka a dužina njihova zbroja jednaka je visini Tour Eiffela, tri stotine metara. Izdavač: *Edition des Hommes Nouveaux;* Paris, 1913. Broj trista ima kreativno i simboličko značenje.

J. K.